

УДК 339.9

Г. В. Волошин,
аспірант Львівського національного університету
імені Івана Франка

ІНТЕГРАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ МІГРАЦІЙНОГО КЛІМАТУ КРАЇН – ЧЛЕНІВ ЄС

У статті проаналізовано стан міграційного клімату країн – членів ЄС за період 2000–2010 рр., здійснено інтегральну оцінку міграційного клімату на основі системи одиничних показників, що характеризують соціально-економічні умови у країнах, проведено стандартизацію системи показників та визначено ранжування країн – членів ЄС за значенням інтегрального показника міграційного клімату.

Ключові слова: міграційний клімат, показники міграційного клімату, інтегральна оцінка міграційного клімату, ранжування країн – членів ЄС.

Г. В. Волошин
**ИНТЕГРАЛЬНАЯ ОЦЕНКА МИГРАЦИОННОГО
КЛИМАТА СТРАН – ЧЛЕНОВ ЕС**

В статті проаналізовано состояние миграционного климата стран – членов ЕС за период 2000–2010 гг., осуществлена интегральная оценка миграционного климата на основе системы единичных показателей, характеризующих социально-экономические условия в странах, проведена стандартизация системы показателей и осуществлено ранжирование стран – членов ЕС по значению интегрального показателя миграционного климата.

Ключевые слова: миграционный климат, показатели миграционного климата, интегральная оценка миграционного климата, ранжирование стран – членов ЕС.

Постановка проблеми. Міграцію населення зумовлюють, перш за все, економічні причини. Серед них найвагомішою при оцінці привабливості країн є регіональні ринки праці. Саме вони формують напрями міграційних потоків та є своєрідними регуляторами інтенсивності територіальних переміщень. Процес вибору мігрантами країни для поселення спричинений також дією різних суб'єктивних чинників. Крім того, рішення про міграцію може бути продиктоване іншими обставинами, не пов'язаними з економічними чинниками. Тому, досліджуючи міграційні переміщення населення, слід вивчати такі чинники, як якість життя населення й привабливість регіональних ринків праці. Однак для вирішення поставленого завдання цих чинників недостатньо. Разом з ними на обсяги міграції населення країни має вплив ринок житла, а також низка інших чинників, що характеризують соціальний клімат, екологічні умови і рівень свобод. Тому для оцінки міграційної привабливості країн – членів ЄС варто скористатися методикою побудови інтегрального показника, який би враховував дію всієї системи чинників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні основи міграції і міграційних процесів були предметом дослідження багатьох учених. Серед них необхідно виокремити напрацювання таких західних учених, як Т. Андерсен, Г. Беккер, Р. Брубейкер, В. Ісаїв, Г. Крігер, В. Кристаллер, Д. Массей, О. Старк [1], М. Тодаро [2] та ін. Вагомий внесок у розвиток наукових досліджень міграційних процесів, вивчення причин і соціально-економічних наслідків міжнародної міграції населення зробили українські вчені: А. Гайдуцький [3], І. Гнибіденко [4], Т. Драгунова [5], Е. Лібанова [6], Ю. Макогон, О. Малиновська, О. Овчинникова [7], Т. Петрова, І. Прибиткова, С. Пирожков, О. Позняк [8], А. Поручник, Ю. Римаренко, М. Романюк, А. Румянцев, А. Філіпенко, С. Чехович, М. Шульга, О. Хомра [9] та ін.



H. V. Voloshyn
**INTEGRATED ASSESSMENT OF EU MEMBER STATES
MIGRATION CLIMATE**

In the article author analyzed the state of EU member states migration climate for the period 2000–2010, carried out an integrated assessment of migration climate on the basis of individual indicators of socio-economic conditions in the countries, conducted a standardized system of indicators and defined ranking of the member states on the value of the integral indicator of migration climate.

Key words: migration climate rates of migration climate, integrated assessment of migration climate, ranking of EU member states.

Метою статті є дослідження міграційного клімату в країнах – членах Європейського Союзу та проведення інтегрального оцінювання міграційної привабливості ЄС.

Основні результати дослідження. У світовій практиці при розробці підходів до оцінювання міграційного клімату країн використовують різні методики побудови інтегрального показника. Під інтегральною оцінкою стану міграційного клімату країни варто розуміти розрахунок єдиного показника, який надавав би узагальнену, сумарну характеристику рівня привабливості соціально-економічних умов певної країни для мігрантів. При формуванні системи одиничних показників необхідно врахувати параметри, що характеризують макроекономічну ситуацію у країні, стан ринку праці, соціальні та екологічні умови життя.

Проаналізуємо стан міграційного клімату країн – членів ЄС за період 2000–2010 рр. До системи одиничних показників, що характеризують соціально-економічні умови, ми віднесли валову заробітну плату, заощадження, рівень безробіття, рівень зайнятості, інвестиції, Індекс економічної свободи, Індекс фіскальної свободи, середню тривалість життя, видатки на соціальний захист, забруднення повітря, витрати на дослідження та освіту.

Сформована група показників за напрямом їх впливу на величину загального інтегрального показника поділяється на дві частини: стимулятори і дестимулятори. У першу групу чинників увійшли ті, які прямо пропорційно впливають на міграційний клімат країни. Для другої ж групи чинників характерною є обернено пропорційна залежність із інтегральним показником міграційного клімату країни. До цієї групи належать такі показники, як рівень безробіття та забруднення повітря. Решта становлять першу групу чинників.

У науковій літературі існує багато підходів до побудови інтегральних показників. У процесі вибору форми інтегрального показника ми зупинилися на найбільш широко

використовуваному. Інтегральне оцінювання будемо здійснювати через побудову середніх зважених показників.

Оскільки одиничні показники сформованої системи, як правило, є різномірними, неспівмірними, то об'єднання їх для інтегральної оцінки передбачає попередній етап їх стандартизації, тобто приведення всіх показників до одного виду. У процесі стандартизації індивідуальні значення одиничних показників замінюються рангами, балами, відносними величинами, стандартними відхиленнями тощо.

Найбільш зручним способом стандартизації є заміна індивідуальних значень множини показників i -го елемента сукупності x_{ij} відносними величинами s_{ij} . Ці величини розраховуються як співвідношення індивідуальних значень одиничного показника до певного базового значення одиничного показника j . Базовим значенням можуть виступати, наприклад, середні значення показника за сукупністю, мінімальне, максимальне або еталонне (нормативне) значення.

У нашій роботі ми виконали стандартизацію системи показників, використовуючи в якості базового максимальне значення. Для показників стимуляторів формула стандартизації має такий вигляд:

$$s_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{j \max}}, \tag{1}$$

де x_{ij} – значення одиничного показника j для міграційного клімату i -ої країни; $x_{j \max}$ – максимальне значення одиничного показника j для міграційного клімату i -ої країни.

Для дестимуляторів формула стандартизації (1) набуває такого вигляду:

$$s_{ij} = \frac{1}{\frac{x_{ij}}{x_{j \max}}} = \frac{x_{j \max}}{x_{ij}}. \tag{2}$$

Для аналізу використано стандартизовані значення показників за період 2000–2009 рр. Для прикладу в табл. 1 подано стандартизовані значення показників за 2010 р.

Очевидно, що окремі одиничні показники неоднаковою мірою впливають на привабливість країн щодо міграції. Як наслідок, при побудові інтегрального показника оцінювання міграційного клімату є потреба визначити значущість (вагу) кожного із виділених одиничних показників. У наукових дослідженнях вагові коефіцієнти визначаються експертним шляхом. При цьому чим вищим є вплив одиничного параметра j на узагальнену оцінку, тим більше значення вагового коефіцієнта a_j . Сума коефіцієнтів вагомості a_j повинна дорівнювати одиниці. Інтегральний показник міграційного клімату країни визначатиметься як середня арифметична зважена:

$$V_i = \frac{\sum_{j=1}^n s_{ij} \cdot \alpha_j}{\sum_{j=1}^n \alpha_j}, \tag{3}$$

де s_{ij} – відносна стандартизована величина показника j для міграційного клімату i -ої країни; a_j – ваговий коефіцієнт j -го показника.

Оскільки сума вагових коефіцієнтів дорівнює нулю, тобто

$$\sum_{j=1}^n \alpha_j = 1,$$

то формула (3) матиме такий вигляд:

$$V_i = \sum_{j=1}^n s_{ij} \cdot \alpha_j. \tag{4}$$

Аналіз наукових публікацій свідчить, що найвагомішим індикатором територіальних переміщень населення є дохід населення певної країни, що якісно відображає регіональні соціально-економічні розбіжності. В нашому дослідженні для відображення доходів населення обрано такі показники, як валова заробітна плата і заощадження на-

Таблиця 1

Стандартизовані значення показників міграційного клімату країн - членів ЄС

Країна	Валова заробітна плата, млн. євро	Заощадження, євро	Рівень безробіття	Рівень зайнятості	Інвестиції (% ВВП)	Індекс економічної свободи	Індекс фіскальної свободи	Середня тривалість життя, роки	Видатки на соціальний захист (% ВВП)	Забруднення повітря, тонн	Витрати на дослідження, євро на особу	Витрати на освіту, млн. євро
Австрія	0,113	0,950	4,568	0,960	0,830	0,881	0,593	0,976	0,913	8,195	0,689	0,137
Бельгія	0,131	0,943	2,422	0,830	0,717	0,862	0,489	0,976	0,996	6,816	0,440	0,210
Болгарія	0,011	0,090	1,971	0,799	0,942	0,766	1,000	0,890	0,584	2,568	0,008	0,045
Великобританія	0,752	0,824	2,577	0,924	0,561	0,941	0,716	0,976	0,777	1,225	0,286	0,873
Греція	0,065	0,414	1,595	0,798	0,550	0,771	0,764	0,976	0,923	3,549	0,034	0,114
Данія	0,117	0,929	2,716	0,983	0,613	0,958	0,416	0,963	1,000	10,954	0,841	0,123
Естонія	0,005	0,234	1,189	0,817	0,755	0,919	0,929	0,915	0,664	14,409	0,070	0,015
Ірландія	0,063	0,809	1,467	0,803	0,408	1,000	0,824	0,976	0,912	17,892	0,496	0,097
Іспанія	0,392	0,586	1,000	0,784	0,869	0,856	0,673	1,000	0,832	1,153	0,165	0,549
Італія	0,469	0,679	2,393	0,762	0,763	0,771	0,640	0,976	0,953	1,524	0,178	0,716
Кіпр	0,007	0,499	3,092	0,933	0,697	0,872	0,842	0,976	0,602	34,629	0,024	0,015
Латвія	0,006	0,426	1,075	0,794	0,781	0,814	0,958	0,890	0,492	10,422	0,013	0,022
Литва	0,009	0,167	1,129	0,774	0,636	0,865	0,980	0,890	0,626	9,059	0,024	0,027
Люксембург	0,015	1,000	4,467	0,873	0,656	0,927	0,764	0,976	0,689	107,350	0,993	0,010
Мальта	0,002	0,347	2,956	0,750	0,619	0,827	0,724	0,976	0,658	93,348	0,047	0,004
Нідерланди	0,229	0,901	4,467	1,000	0,690	0,923	0,603	0,988	0,906	5,915	0,317	0,301
Німеччина	1,000	0,920	2,831	0,952	0,661	0,875	0,676	0,976	0,887	1,367	0,614	1,000
Польща	0,098	0,200	2,094	0,794	0,776	0,777	0,868	0,927	0,622	1,000	0,015	0,287
Португалія	0,063	0,401	1,827	0,878	0,704	0,792	0,707	0,963	0,789	4,294	0,134	0,087
Румунія	0,041	0,119	2,753	0,787	1,000	0,790	0,994	0,890	0,499	2,236	0,010	0,135
Словаччина	0,019	0,213	1,396	0,787	0,845	0,857	0,973	0,915	0,506	7,952	0,024	0,036
Словенія	0,016	0,355	2,753	0,886	0,874	0,796	0,742	0,963	0,694	24,678	0,239	0,024
Угорщина	0,034	0,211	1,795	0,742	0,672	0,813	0,795	0,976	0,739	6,409	0,072	0,077
Фінляндія	0,072	0,868	2,393	0,912	0,719	0,908	0,758	0,976	0,892	6,904	1,000	0,094
Франція	0,742	0,748	2,072	0,857	0,730	0,790	0,601	0,988	0,995	1,154	0,443	0,887
Чеська Республіка	0,046	0,282	2,753	0,870	0,845	0,859	0,928	0,939	0,599	4,243	0,120	0,077
Швеція	0,138	0,931	2,393	0,973	0,681	0,891	0,425	0,988	0,951	7,893	0,666	0,181

Джерело: Розраховано автором за даними офіційних сайтів Eurostat, World Bank, IMF, OECD, UNCTAD, UNESCO, LABOROSTA European Environment Agency

селення. Індикаторами можуть виступати й інші показники доходів та соціальної забезпеченості. Населення дуже відчуває різницю в доходах, і це є одним із найвагоміших рушійних чинників впливу на міграцію населення як на малі, так і на великі відстані. Саме гроші змушують людей залишати свої сім'ї та виїжджати за кордон у пошуках роботи. За таких умов експертним чином визначено вагові коефіцієнти для двох розглянутих показників відповідно 0,3 та 0,2.

Експертна оцінка вагових коефіцієнтів усіх показників, що характеризують міграційний клімат країни, представлена в табл. 2.

Побудовані з використанням формули (4), інтегральні показники міграційного клімату країн – членів ЄС подано в табл. 3. Оцінку міграційного клімату цих країн здійснено за період 2000–2010 рр.

Виконаємо ранжування країн – членів ЄС за інтегральною оцінкою міграційного клімату у 2010 р. Отримана рейтингова система оцінки міграційного клімату країн – членів ЄС на основі побудованого інтегрального показника подана в табл. 4.

Висновки. Отримані результати свідчать, що найкращий міграційний клімат характерний для Люксембургу. Окрім нього, верхівку нашого рейтингу становлять такі країни, як Мальта, Німеччина, Австрія, Кіпр, Нідерланди, Великобританія та Франція. Ці дані підтверджуються статистичною інформацією. Зокрема Кіпр, Люксембург і Німеччина мають упродовж 2000–2010 рр. найбільші значення показника міграційного приросту населення. До країн із «поганим» міграційним кліматом (малі значення побудованого інтегрального показника) належать: Литва, Латвія, Болгарія, Словаччина та Франція. У цих країнах також спостерігається найменший міграційний приріст населення. Звичайно, кожна країна – член ЄС має свій власний «профіль» міграційних процесів, однак визначення особливостей міграційного клімату країн є вагомим кроком на шляху імплементації спільних методів регулювання міграційних процесів як у рамках ЄС, так і на національному рівні країн.

Література

1. Starc O. The Migration of Labor. – Cambridge: Basic Blackwell, 1991.
2. Todaro Michael P. Internal Migration in Developing Countries. – Geneva: International Labor Office, 1976.
3. Гайдуцький А. П. Характерні риси української трудової міграції за кордон / А. П. Гайдуцький // Економіка та держава. – 2010. – № 9. – С. 88–92.
4. Гнибіденко І. Проблеми трудової міграції в Україні та їх вирішення / І. Гнибіденко // Економіка України. – 2009. – №4. – С. 19.
5. Драгунова Т. А. Характеристика трудового потенціалу населення Східного Поділля та Центрального Придніпров'я / Т. Драгунова, Л. Четверто // Україна: аспекти праці. – 2008. – № 7. – С. 38–45.
6. Лібанова Е. Зовнішні трудові міграції населення України / Е. Лібанова // Економіка України. – 2010. – № 2. – С. 38.
7. Овчиннікова О. Р. Моделі і методи для організації досліджень потенційної міграції населення : автореферат дис. ... канд. екон. наук : 08.03.02 / О. Р. Овчиннікова ; Технологічний ун-т Поділля. – Хмельницький, 2003. – 20 с.
8. Позняк О. Групові міграції в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи / О. Позняк // Економічний часопис-XXI. – 2010. – № 2. – С. 34–48.
9. Хомра О. Структура і напрямки міграційних потоків населення України / О. Хомра // Економіка України. – 2010. – № 3. – С. 24.

Стаття надійшла до редакції 20 липня 2011 року

Таблиця 2

Вагові коефіцієнти показників міграційного клімату країни

Показник	Значення вагового коефіцієнта, α_j
Валова заробітна плата	0,3
Заощадження	0,2
Рівень безробіття	0,08
Рівень зайнятості	0,06
Інвестиції	0,07
Індекс економічної свободи	0,06
Індекс фіскальної свободи	0,05
Середня тривалість життя	0,05
Видатки на соціальний захист	0,05
Забруднення повітря	0,01
Витрати на дослідження	0,04
Витрати на освіту	0,03

Джерело: Експертна інформація

Таблиця 3

Інтегральна оцінка міграційного клімату країн-членів ЄС

Країна	Рік									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Австрія	1,05	0,90	0,86	0,97	0,91	0,88	0,83	0,80	0,85	0,91
Бельгія	0,78	0,65	0,63	0,75	0,76	0,74	0,70	0,68	0,71	0,77
Болгарія	0,38	0,54	0,56	0,40	0,42	0,45	0,43	0,45	0,49	0,55
Великобританія	1,06	0,95	0,96	1,09	1,12	1,10	1,01	0,98	0,90	0,88
Греція	0,51	0,48	0,48	0,56	0,54	0,53	0,51	0,49	0,52	0,56
Данія	0,95	0,82	0,82	0,90	0,89	0,91	0,89	0,84	0,90	0,87
Естонія	0,65	0,64	0,67	0,69	0,71	0,76	0,79	0,74	0,71	0,65
Ірландія	0,90	0,84	0,80	0,93	0,93	0,94	0,85	0,79	0,76	0,74
Іспанія	0,62	0,56	0,56	0,65	0,66	0,68	0,66	0,64	0,62	0,63
Італія	0,69	0,62	0,63	0,74	0,75	0,75	0,73	0,71	0,71	0,77
Кіпр	1,19	1,22	1,25	1,22	1,22	1,16	1,16	1,15	1,15	1,19
Латвія	0,89	0,86	0,86	0,87	0,84	0,86	0,85	0,84	0,83	0,81
Литва	0,69	0,64	0,62	0,67	0,67	0,69	0,71	0,72	0,67	0,58
Люксембург	2,46	2,46	2,18	2,15	2,10	2,12	1,96	1,94	1,85	2,05
Мальта	1,78	1,56	1,51	1,48	1,60	1,59	1,56	1,51	1,43	1,40
Нідерланди	1,05	1,08	0,97	0,98	0,90	0,87	0,85	0,84	0,93	1,01
Німеччина	1,02	0,89	0,87	1,00	0,98	0,95	0,92	0,91	0,94	1,00
Польща	0,44	0,40	0,38	0,40	0,40	0,40	0,40	0,42	0,47	0,52
Португалія	0,80	0,76	0,68	0,67	0,65	0,60	0,56	0,52	0,54	0,57
Румунія	0,52	0,52	0,47	0,52	0,48	0,49	0,46	0,46	0,49	0,55
Словаччина	0,49	0,48	0,49	0,51	0,50	0,52	0,52	0,53	0,55	0,57
Словенія	0,81	0,82	0,80	0,84	0,87	0,87	0,87	0,88	0,91	0,92
Угорщина	0,61	0,62	0,62	0,64	0,63	0,59	0,53	0,51	0,51	0,54
Фінляндія	0,72	0,62	0,63	0,75	0,75	0,77	0,72	0,71	0,74	0,77
Франція	0,82	0,73	0,73	0,84	0,84	0,83	0,80	0,79	0,81	0,85
Чеська Республіка	0,55	0,56	0,58	0,58	0,56	0,57	0,54	0,55	0,60	0,61
Швеція	0,91	0,76	0,76	0,87	0,84	0,82	0,78	0,77	0,77	0,77

Джерело: Розраховано автором за даними офіційних сайтів Eurostat, World Bank, IMF, OECD, UNCTAD, UNESCO LABOROSTA, European Environment Agency

Таблиця 4

Ранжування країн - членів ЄС за значенням інтегрального показника міграційного клімату у 2010 році

Країна	Значення показника	Ранг
Люксембург	1,95	1
Мальта	1,50	2
Німеччина	1,06	3
Австрія	1,00	4
Кіпр	0,98	5
Нідерланди	0,98	6
Великобританія	0,92	7
Франція	0,87	8
Данія	0,86	9
Словенія	0,84	10
Швеція	0,81	11
Бельгія	0,79	12
Італія	0,79	13
Фінляндія	0,79	14
Ірландія	0,77	15
Іспанія	0,63	16
Чеська Республіка	0,63	17
Естонія	0,57	18
Португалія	0,57	19
Румунія	0,57	20
Латвія	0,55	21
Греція	0,54	22
Польща	0,53	23
Угорщина	0,53	24
Словаччина	0,52	25
Болгарія	0,49	26
Литва	0,49	27

Джерело: Розраховано автором за даними офіційних сайтів Eurostat, World Bank, IMF, OECD, UNCTAD, UNESCO LABOROSTA, European Environment Agency